

Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin klinik uygulamaya yönelik kaygı düzeyleri ve kişilik tiplerinin incelenmesi: Bir pilot çalışma

Dilara Özen Oruk¹, Asalet Aybuke Güp¹, Özge İpek Dongaz¹, Kılıçhan Bayar¹, Banu Bayar¹

Amaç: Çalışmamızın amacı fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin klinik uygulamaya dair kaygı düzeyleri ve kişilik tiplerini incelemektir.

Yöntem: Çalışmaya fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümünde okuyan 109 gönüllü öğrenci dahil edildi. Olguların çeşitli özellikleri ve klinik uygulama hakkındaki görüşleri sosyodemografik form kullanılarak kaydedildi. Öğrencilerin kişilik tiplerinin belirlenmesinde Beş Faktör Kişilik Envanteri ve kaygı düzeylerinin değerlendirilmesinde Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği kullanıldı. Çalışmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizinde tanımlayıcı istatistikler, bağımlı ve bağımsız örneklem t testi ile Pearson korelasyon katsayıları kullanıldı.

Bulgular: Çalışmaya yaş ortalaması $22,7 \pm 2,4$ yıl olan 67 kız (%61,5) ve 42 erkek (%38,5) öğrenci katıldı. Öğrencilerin klinik uygulama sonrası kaygı düzeylerinde görülen azalma istatistiksel olarak anlamlıydı ($p < 0,05$). Öğrencilerin kişilik tipleri incelendiğinde en yüksek puanın "deneyime açıklık" alt boyutuna ait olduğu görüldü.

Sonuç: Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin klinik uygulama sonrası kaygı düzeylerinin azaldığı görüldü. Deneyime açıklık alt kişilik tipinin kaygı düzeyini azaltıcı rol oynadığı sonucuna varıldı.

Anahtar Kelimeler: Kaygı, kişilik, öğrenciler, sağlık meslekleri, müfredat.

Examination of physiotherapy and rehabilitation students' anxiety levels intended for clinical practice and types of personality- a pilot study

Purpose: The aim of our study was to examine personality types and the anxiety levels about the clinical practice of students of physiotherapy and rehabilitation department.

Methods: 109 volunteer students who studying in the physiotherapy and rehabilitation department were included in the study. Various characteristics of the cases and their opinions on clinical practice were recorded using by sociodemographic form. Five-Factor Personality Inventory was used to determine the personality types and the State-Trait Anxiety Scale was used to evaluate levels of anxiety of students. Descriptive statistics, dependent and independent-sample t-test, and Pearson correlation coefficients were used in the statistical analysis of the data obtained from the study.

Results: 67 female (61.5%) and 42 male (38.5%) students with a mean age of 22.7 ± 2.4 years participated in the study. The decrease in anxiety levels of the students after clinical practice was statistically significant ($p < 0.05$). When the personality types of the students were examined, it was seen that the highest score belonged to the sub-dimension of "openness to experience".

Conclusion: It was concluded that the anxiety levels of the physiotherapy and rehabilitation department students decreased after clinical practice. "Openness to experience" sub-personality type has been indicated to decrease the anxiety level of students.

Keywords: Anxiety, personality, students, health occupations, curriculum.

Oruk DÖ, Güp AA, Dongaz Öİ, Bayar K, Bayar B. Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin klinik uygulamaya yönelik kaygı düzeyleri ve kişilik tiplerinin incelenmesi: Bir pilot çalışma. Zeugma Health Res. 2020;2(2):51-60. *Examination of physiotherapy and rehabilitation students' anxiety levels intended for clinical practice and types of personality- a pilot study*

1: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Muğla/Türkiye.

Corresponding author: Özge İpek Dongaz: ozgeipek@mu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-9984-7460

Received: May 5, 2020. Accepted: July 7, 2020.

Fizyoterapi ve rehabilitasyon lisans programlarında klinik uygulama deneysel öğrenmenin birincil yoludur [1]. Klinik uygulamada öğrenciler, genellikle klinik bilgileri öğrenme olasılığının en yüksek olduğu hasta ortamında gerçek koşullara maruz bırakılır [2]. Bu sürecin ana bileşenlerini bir öğrenci, bir klinik eğitmen ve hastalar oluşturur [3]. Koşullar ise fiziksel çevrenin yanı sıra, sınıf veya laboratuvarların yerini alan klinikteki tüm insanların davranış ve tutumlarını içerir [1].

Klinik eğitim, öğrencilerin uygun hasta bakımı sağlama deneyiminde kişisel, mesleki ve akademik gelişimleri konusunda hem rehberlik hem de geri bildirim sağlar [4]. Öğrenciler için, klinik şartlarda öğrenme, mesleki değerlerin, tutumların ve becerilerin özümsemesinin yanı sıra, klinik eğitimi destekleme konusunda profesyonel bir yükümlülüğe sahip olan deneyimli fizyoterapistlerle uygulama ortamlarında karşılaşılacak gerçek durumların müzakere edilmesi anlamına gelir [3,5].

Kaygı, nesnel olmayan bir tehlikeye karşı duyulan endişe duygusu olarak tanımlanmaktadır [6]. Bireyin düşünce, inanç ve duyguları tarafından tetiklenebilecek olan kaygı, algılanan bir tehlikeye bedensel bir yanıttır [7]. Klinik uygulama süreci, öğrencilerin akademik hayatında kaygıya yol açan en önemli nedenlerden biridir [8]. Öğrenciler klinik uygulama boyunca, teorik dersler ya da laboratuvarındaki öğrenme deneyimlerine göre daha yüksek kaygı yaşamaktadırlar. Hastaya zarar verme, hata yapma ya da olumsuz tepkilerle karşılaşma korkusu ve düşük özgüven de kaygıyı arttırmakta ve klinik performansı olumsuz yönde etkilemektedir [9]. Birçok fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümünde sürdürülen otoriter ve katı eğitimin öğrenciler arasındaki işbirliğinden ziyade rekabeti teşvik ettiği, yoğun ve kapsamlı akademik içeriklerin genel popülasyonla kıyaslandığında psikolojik rahatsızlıkların yaygınlığını artırabileceği ifade edilmiştir [10].

Kişilik, bireyin doğuştan getirdiği ya da sonradan kazandığı ve onu başkalarından ayıran özelliklerin tümüdür [11]. Bireyin zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel özelliklerinin süreklilik gösteren yönlerini içerir. Kişiliğin oluşumunda başta kalıtım olmak üzere aile içi ve sosyal yaşam, fiziksel görünüm, yetenek, zeka, ahlak gibi pek çok faktör rol oynamaktadır [12]. Kaygı seviyesi kişilik durumuna göre farklılık gösterebilir. Kişilik yapısı ve davranışını inceleyen kuramlar ve öğretiler genellikle kaygıya da yer vermektedir. Kaygı; bir yandan kişiliğin temellerinden biri olarak ele alınırken, diğer yandan kişiliğin yapılanmasında önemli rolü olan bir etken olarak değerlendirilmektedir [13].

Beş faktör kişilik envanterinde yer alan alt boyutlar bireyler arası farklılıkların incelenmesi için yaygın olarak kullanılan ve kabul gören bir yaklaşımdır. Bu kişilik boyutlarının gerçek davranış özelliklerini yakından yansıttığı dolayısıyla kişilik özelliklerinin etkisinin daha iyi anlaşılmasının, fizyoterapistlerin oluşturduğu etkinin anlaşılmasına katkıda bulunabileceği ve fizyoterapi eğitimi için yararlı olabileceği ifade edilmiştir [14]. Kanada’da dış hekimliği fakültesi öğrencilerinde yapılan bir çalışmada klinik performansın belirleyicileri incelenmiş ve bireyin kişilik tipinin klinik karar verme sürecini etkilediği bildirilmiştir [15].

Literatürde üniversite öğrencilerinin kişilik tiplerinin öğrenimleri sırasında karşılaştıkları bir stresöre karşı geliştirdikleri kaygı durumları ile ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmamız bu noktadan hareketle fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin kişilik tipleri ve klinik uygulamaya ilişkin kaygı düzeylerini incelemek amacıyla planlanmıştır.

YÖNTEM

Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki bu çalışmaya Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü öğrencileri dahil edildi. Araştırmanın evrenini 4. sınıf müfredat programında yer alan “Klinik Çalışma I” dersini alan öğrenciler oluşturdu. Çalışmanın örneklemini belirlenirken tüm evrene ulaşılması hedeflendi. Çalışma dekanlık ve bölüm başkanlığı izni ile öğrencilerin gönüllü katılımları esas alınarak gerçekleştirildi. Öğrencilere çalışmanın amacı ve içeriği açıklanıp, anketlere cevap vermelerinin çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ettikleri anlamına geldiği ifade edildi. Çalışma 121 öğrenciden 109’unun gönüllü katılımıyla tamamlandı.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Envanteri ve Vizüel Analog Skalası aracılığıyla toplandı. Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği 14 haftalık klinik uygulama öncesi ve sonrası olmak üzere iki kez uygulandı. Ayrıca öğrencilerin fiziksel özellikleri (yaş, cinsiyet, boy uzunluğu, vücut ağırlığı), genel not ortalamaları, okudukları bölüme ve klinik uygulamaya yönelik düşünceleri, literatür desteği ile hazırlanan tanımlayıcı form kullanılarak kaydedildi.

Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği

Öğrencilerin kaygı düzeylerini saptamak için Spielberger et al. tarafından geliştirilen, Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Öner ve Le Compte tarafından yapılan Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği kullanıldı [16,17].

Ölçek durumluk kaygı ve sürekli kaygı olmak üzere iki bölüm ve toplam 40 soru içermektedir. Durumluk kaygı, kişinin belirli bir durumda nasıl hissettiğini; sürekli kaygı ise kişinin genel olarak nasıl hissettiğini değerlendirir. Ölçekte yer alan ifadeler 1-4 arasında puanlanır ve ölçekten alınabilecek toplam puan 20-80 arasında değişir. Puanın yüksek olması kaygı seviyesinin yüksek olduğuna işaret eder [18].

Beş Faktör Kişilik Envanteri

Öğrencilerin kişilik tiplerini saptamak için Benet-Martinez ve John tarafından geliştirilen, Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Karaman vd. tarafından 2010 yılında yapılan “Beş Faktör Kişilik Envanteri” kullanıldı [19,20]. Ölçek 5’li likert tipte 44 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarını dışa dönüklük, yumuşak başlılık, sorumluluk, nevrotiklik ve deneyime açıklık oluşturmaktadır. Alt boyutlardan alınan puan yükseldikçe bireyin o kişilik özelliğini dominant olarak taşıdığı sonucuna varılmaktadır. Dışa dönüklük; sosyal, insanlarla iletişime açık, temelde hayat dolu ve girişken, yumuşak başlılık; kişilerarası iletişimde merhametli ve alçakgönüllü, sorumluluk; öz disiplin, başarı güdüsü, düzen ve titizlik, nevrotiklik; endişeli, kaygılı ve düşünce yapısı olumsuz duygular içeren, deneyime açıklık; yeniliği seven, değişime açık ve zengin hayal gücü kişilik yapılanmasının baskın olduğunu göstermektedir [20,21].

Vizüel Analog Skalası (VAS)

Öğrencilerin kendilerini klinik uygulamaya hazır hissetme ve kendilerini klinik uygulama için yeterli bulma durumları VAS kullanılarak değerlendirildi. Öğrencilerden 10 cm uzunluğundaki yatay çizgi üzerinde (0: hiç hazır hissetmiyorum; 10: tamamıyla hazır hissediyorum) klinik uygulamaya hazır hissetme ve kendilerini yeterli bulma durumlarını (0: hiç yeterli hissetmiyorum; 10: tamamıyla yeterli hissediyorum) dikey bir çizgi ile göstermeleri istendi. Başlangıç noktası ile konulan işaret arasındaki mesafe bir cetvel yardımıyla ölçülerek cm cinsinden kaydedildi [22].

Verilerin İstatistiksel Analizi

Çalışmadan elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 22.0 programı ile analiz edildi. Nicel veriler ortalama (standart sapma), nitel veriler ise sayı (%) olarak gösterildi. Verilerin normal dağılıma uygunluğu, Kolmogorov Smirnov testi kullanılarak incelendi. Normal dağılıma uygun olduğu bulunan veriler, eşleştirilmiş örneklem t testi ve Pearson korelasyon analizi yöntemleri kullanılarak analiz edildi. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

BULGULAR

Çalışmaya 67’si kız (%61,5), 42’si erkek (%38,5) olmak üzere toplam 109 gönüllü öğrenci katıldı. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $22,7 \pm 2,4$ yıldır. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $22,7 \pm 2,4$ yıl, boy ortalaması $1,6 \pm 0,0$ m, vücut ağırlığı ortalaması $63,2 \pm 12,4$ kg ve vücut kütle indeksi (VKİ) ortalaması $22,0 \pm 2,9$ kg/m² idi. Öğrencilerin okudukları bölüm ve klinik uygulamaya ilişkin düşünce ve duyguları Tablo 1’de gösterildi (Tablo 1).

Çalışmaya katılan öğrencilerin klinik uygulama öncesi durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamaları ($43,1 \pm 9,5$; $45,9 \pm 9,0$) klinik uygulama sonrası alınan puanlardan ($38,5 \pm 10,2$; $43,3 \pm 8,7$) daha yüksekti. Öğrencilerin kişilik envanterinden en yüksek puanı deneyime açıklık alt boyutundan aldıkları görüldü. Öğrencilerin kaygı ve kişilik envanter puanları Tablo 2’de verildi (Tablo 2).

Tablo 1. Öğrencilerin bölüme ve klinik uygulamaya ilişkin düşünce ve duyguları

Sorular	Evet n (%)	Hayır n (%)
Bölümü isteyerek mi tercih ettiniz?	72 (%66,1)	37 (%33,9)
Şu an bölümünüzde okumaktan memnun musunuz?	77 (%70,6)	32 (%29,4)
Kendinizi bu bölüme uygun hissediyor musunuz?	88 (%80,7)	21 (%19,3)
Klinik uygulama sizi endişelendiriyor mu?	39 (%35,8)	70 (%64,2)
Klinik uygulama sizi korkutuyor mu?	13 (%11,9)	96 (%88,1)
Klinik uygulama sizi sabırsızlandırıyor mu?	16 (%14,7)	93 (%85,3)
Klinik uygulama sizi heyecanlandırıyor mu?	72 (%66,1)	37 (%33,9)
Klinik uygulama sizi geriyor mu?	42 (%38,5)	67 (%61,5)

VAS'a göre öğrencilerin kendilerini klinik uygulamaya hazır hissetme durumları ortalama $6,8 \pm 1,8$, klinik uygulama için yeterli bulma durumları ise ortalama $6,2 \pm 1,5$ olarak hesaplandı. Öğrencilerin klinik uygulama öncesi durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile kendilerini klinik uygulamaya hazır hissetme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif zayıf bir ilişki bulunurken ($p < 0,05$, $r_1 = -0,269$; $r_2 = -0,269$), öğrencilerin kendilerini klinik uygulama için yeterli bulma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadı ($p > 0,05$). Öğrencilerin kaygı düzeyleri klinik uygulama öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında hem durumluk kaygı düzeyleri hem de sürekli kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark görüldü ($p < 0,05$). Öğrencilerin kaygı düzeyleri ile ilgili bilgiler Tablo 3'de verildi (Tablo 3).

Tablo 2. Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçek ve Beş Faktör Kişilik Envanter puanları

Değişkenler	Kız Öğrenci (n=67) $\bar{X} \pm SS$	Erkek Öğrenci (n=42) $\bar{X} \pm SS$	Toplam (n=109) $\bar{X} \pm SS$
Klinik Uygulama Öncesi			
Durumluk Kaygı	42,8 $\pm$ 8,0	43,6 $\pm$ 11,6	43,1 $\pm$ 9,5
Sürekli Kaygı	45,3 $\pm$ 8,6	46,9 $\pm$ 9,7	45,9 $\pm$ 9,0
Klinik Uygulama Sonrası			
Durumluk Kaygı	37,9 $\pm$ 10,0	39,4 $\pm$ 10,6	38,5 $\pm$ 10,2
Sürekli Kaygı	42,6 $\pm$ 8,9	44,3 $\pm$ 8,5	43,3 $\pm$ 8,7
Beş Faktör Kişilik Envanteri			
Dışa dönüklük	29,1 $\pm$ 5,5	26,1 $\pm$ 5,9	28,0 $\pm$ 5,8
Yumuşak başlılık	36,6 $\pm$ 5,2	33,8 $\pm$ 5,3	35,5 $\pm$ 5,4
Sorumluluk	35,7 $\pm$ 5,4	32,6 $\pm$ 5,3	34,5 $\pm$ 5,6
Nevrotiklik	21,7 $\pm$ 5,6	21,2 $\pm$ 5,9	21,5 $\pm$ 5,7
Deneyime açıklık	37,9 $\pm$ 6,5	37,0 $\pm$ 6,6	37,6 $\pm$ 6,5

Tablo 3. Öğrencilerin klinik uygulama öncesi ve sonrası durumluk kaygı ve sürekli kaygı düzeylerinin eşleştirilmiş örneklem t testi sonuçları

Değişken		Puan ($\bar{X} \pm SS$)	t	df	Sig. (2-tailed)
Durumluk Kaygı	Klinik uygulama öncesi	43,1 $\pm$ 9,5	-5,205	108	,000*
	Klinik uygulama sonrası	38,5 $\pm$ 10,2			
Sürekli Kaygı	Klinik uygulama öncesi	45,9 $\pm$ 9,0	-5,205	108	,000*
	Klinik uygulama sonrası	43,3 $\pm$ 8,7			

*p<0,05

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre klinik uygulama öncesi ve sonrası kaygı düzeyleri karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmedi ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan öğrencilerin genel not ortalamaları 2,7 $\pm$ 0,5 idi. Öğrencilerin not ortalamaları ve klinik uygulama öncesi kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde not ortalaması ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmadı ($p>0,05$).

Bölümü isteyerek seçen öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamaları sırasıyla 42,6 $\pm$ 9,7; 45,3 $\pm$ 9,1, istemedenden seçen öğrencilerin puan ortalamaları sırasıyla 44,3 $\pm$ 9,1; 47,0 $\pm$ 8,9 olarak bulundu. Öğrencilerin okudukları bölümü isteyerek seçme durumlarına göre klinik uygulama öncesi kaygı düzeyleri karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmedi ($p>0,05$).

Bölümde okumaktan memnun olan öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamaları sırasıyla 41,5 $\pm$ 9,4; 44,5 $\pm$ 8,7; memnun olmayan öğrencilerin puan ortalamaları sırasıyla 47,0 $\pm$ 8,8; 49,2 $\pm$ 9,0 olarak bulundu. Öğrencilerin okudukları bölümden memnun olma durumlarına göre klinik uygulama öncesi kaygı düzeyleri karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptandı ($p<0,05$).

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre kişilik özellikleri karşılaştırıldığında dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve sorumluluk alt boyutlarından alınan puanların kız öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı ($p<0,05$).

Okudukları bölümü isteyerek seçen öğrencilerin öz disiplin alt boyutundan aldıkları ortalama puanın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görüldü ($p<0,05$).

Öğrencilerin kişilik özellikleri ile klinik uygulama öncesi kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde, nevrotiklik alt boyutu ile durumluk kaygı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif ilişki saptandı ($p=0,000$; $r=0,437$). Kişiliğin diğer alt boyutları ile klinik uygulama öncesi durumluk kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmedi ($p>0,05$). Öğrencilerin kişilik özellikleri ve klinik uygulama öncesi sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde, sürekli kaygı düzeyi ile “nevrotiklik” alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ($p=0,000$; $r=0,538$); “dışadönüklük” alt boyutu ile anlamlı ve negatif ilişki saptandı ($p=0,001$; $r=-0,308$).

Kişilik alt boyutlarının birbiriyle korelasyonuna bakıldığında dışadönüklük ve deneyime açıklık ile yumuşak başlılık ve sorumluluk alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif ilişki ($p=0,003$; $r=0,278$), yumuşak başlılık ve nevrotiklik alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif ilişki görüldü ($p=0,000$; $r=-0,370$).

TARTIŞMA

Çalışmamıza gönüllü olarak katılan dördüncü sınıf fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin klinik uygulama öncesi durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamaları klinik uygulama

sonrasıyla karşılaştırıldığında, klinik uygulamayı tamamlamanın öğrenciler üzerinde kaygı düzeyini azaltıcı bir etki yarattığı görülmüştür. Bu durumda öğrencilerin bilmedikleri bir süreci deneyimlemelerinin kaygı düzeyleri üzerinde pozitif bir etki yarattığı düşünülmüştür. İlk kez intramusküler enjeksiyon uygulaması yapan hemşirelik bölümü öğrencilerinin uygulama öncesi kaygı düzeylerinin uygulama sonrası kaygı düzeylerinden yüksek olduğu görülmüştür [23]. Muğla Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin klinik uygulama sonrası durumluk kaygı puan ortalamalarında meydana gelen azalmanın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bildirilmiştir [24]. Diş hekimliği fakültesinde okuyan birinci ve beşinci sınıf öğrencilerinin dental kaygı düzeylerinin araştırıldığı çalışmada birinci sınıfta okuyan öğrencilerin kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir [25]. Literatürdeki çalışmaların bizim sonuçlarımızı destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin not ortalamaları ile klinik uygulama öncesi kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Literatür incelendiğinde yapılan pek çok çalışmada akademik başarı seviyesi arttıkça kaygı düzeyinin azaldığı görülmektedir [26-29]. Ancak 2018 yılında yapılan bir çalışmada not ortalaması yüksek olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin not ortalaması düşük olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür [30]. Bu durum başarılı öğrencilerin kendileri için daha zorlayıcı hedefler belirlemelerinin kaygı düzeylerinde artışa neden olduğu sonucuyla izah edilmiştir. Bununla birlikte Yılmaz vd. tarafından 2014 yılında yapılan çalışmada öğrencilerin akademik başarı durumları ile kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır [31]. Benzer şekilde beden eğitimi ve spor yüksekokulu, fen edebiyat fakültesi ve ilahiyat fakültesi öğrencileriyle yapılan çalışmalarda da üniversite öğrencilerinin okul başarı durumlarına göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin, istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir [32-34]. Fizyoterapi bölümü öğrencilerinin çoğunun akademik olarak başarılı olmasına rağmen, özellikle üçüncü ve dördüncü sınıflarda klinik eğitim sırasında duygusal problemler yaşadığı bildirilmektedir [35]. Literatürde not ortalamasının kaygı düzeyi üzerindeki etkisine ilişkin sonuçların değişken olduğu görülmektedir. Klinik uygulama sırasında öğrenciler hem akademik personel hem de klinik eğitmenlik yapan sağlık profesyonelleri ile birlikte çalışmaktadır. Klinik uygulama; hasta değerlendirmesi, analiz, planlama, müdahale, etik ve kanıta dayalı uygulamanın yanı sıra disiplin, mevzuat, profesyonel davranış ve iletişim gibi değişkenleri de kapsar. Dolayısıyla not ortalaması ile kaygı düzeyleri arasında bir ilişki ortaya çıkmamasının nedeninin, klinik uygulamayı oluşturan bileşenlerin sadece akademik konuları kapsamamasından kaynaklandığını düşünmekteyiz.

Öğrencilerin fizyoterapi bölümünü isteyerek seçme durumlarına göre klinik uygulama öncesi durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamaları karşılaştırıldığında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir. Ancak mesleği isteyerek tercih eden öğrencilerin hem durumluk hem de sürekli kaygı puan ortalamalarının daha düşük olduğu dikkat çekmektedir. Elde edilen bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı olmasa da meslek seçimindeki bilincin, sürekli veya geçici stresörlerle başa çıkmada pozitif bir etki yarattığı düşünülmüştür. 2017 yılında yapılan bir çalışmada öğrencilerin okudukları bölümü isteyerek tercih etme durumlarının kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark oluşturmadığı, ancak bölümü isteyerek tercih edenlerin her iki kaygı düzeyi ortalamalarının da daha düşük olduğu göze çarpmaktadır [36]. 2012 yılında yapılan bir çalışmada ise bölümünü isteyerek tercih edenlerin durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır [37].

Öğrencilerin okudukları bölümden memnun olma durumlarına göre klinik uygulama öncesi durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamaları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Başka bir deyişle okudukları bölümden memnun olan öğrencilerin her iki kaygı düzeyinin de memnun olmayan öğrencilere göre düşük olduğu söylenebilir. Öğrencilerin kaygı düzeyleri üzerinde etkili olduğu görülen klinik uygulamanın, okudukları bölümden memnun olan öğrenciler tarafından bir stresör olarak algılanmadığı, klinik uygulamaya çıkma durumunun memnuniyetle karşılandığı düşünülmüştür. Literatürde mesleğe veya bölüme ilişkin memnuniyet ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin irdelendiği araştırmalar incelendiğinde çalışmamıza benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Özen'in 2004 yılında yaptığı çalışmasında okuduğu bölümden

memnun olmayan öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamalarının yüksek olduğu bildirilmiştir [38]. Doğan vd. tarafından 2009 yılında yapılan çalışmada mesleğini seven ve yakınlarına öneren öğrencilerin hem kaygı düzeylerinin daha düşük hem de mesleğe ilişkin daha olumlu bakış açısına sahip oldukları belirtilmiştir [39]. Hemşirelik öğrencilerinin eğitimlerine etki eden faktörlerin araştırıldığı bir çalışmada hemşirelik bölümünü tercih etmekten memnun olanların kararsız olanlardan daha yüksek uygulama ve akademik stres puanlarına sahip olduğu görülmüştür [40].

Öğrencilerin kişilik özellikleri incelendiğinde en yüksek puan deneyime açıklık alt boyutuna aittir. Kişilik alt boyutlarının genel özelliklerine bakıldığında deneyime açıklık yönü baskın olan bireylerin yaratıcılık ve bağımsızlık özelliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir [41]. Ayrıca bu bireylerin geniş hayal gücü, açık fikirlilik ve orijinalite kavramlarına eğilimlerinin fazla olduğu ifade edilmektedir [42]. Öğrencilerin daha çok deneyime açık kişilik özelliği göstermeleri seçtikleri fizyoterapi mesleğinin bilimsel veriler ışığında sürekli yenilenip gelişen, dinamik bir disiplin olma gereğine uyum açısından pozitif bir sonuç olarak değerlendirilmiştir. Fizyoterapistlerin egzersiz ve tedavi programlarını oluşturmada bilimsel alt yapısının yanında kişilik özelliklerinden kaynaklanabilecek farklı bakış açılarının da önemli olacağı düşüncesindeyiz.

Öğrencilerin kişilik özellikleri cinsiyetlerine göre değerlendirildiğinde kız ve erkek öğrencilerin deneyime açıklık ve nevrozizm alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak fark yokken, dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve sorumluluk alt boyut puanları arasında kız öğrenciler lehine anlamlı fark vardır. Aliyev, üniversite öğrencilerinin kişilik alt boyutlarını cinsiyete göre karşılaştırdığında; yumuşak başlılık, sorumluluk ve nevrozizm puan ortalamaları arasında fark olmadığını, dışa dönüklük ve deneyime açıklık puan ortalamaları arasında kız öğrenciler lehine fark olduğunu belirtmiştir [43]. Üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre incelendiği diğer çalışmalarda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha dışa dönük, daha fazla olumlu sosyal davranış gösterme eğiliminde oldukları belirtilmiştir [44,45]. 2019 yılında iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencileri ile gerçekleştirilen bir çalışmada bizim sonuçlarımıza benzer şekilde öğrencilerin cinsiyetleri ile dışa dönüklük, uyumluluk ve sorumluluk puanları arasında anlamlı fark olduğu, nevrozizm ve deneyime açıklık puanları arasında ise fark olmadığı ifade edilmiştir [11]. Üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin incelendiği diğer çalışmada 717 öğrencinin cinsiyet değişkeni açısından dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk puan ortalamaları arasında fark olmadığı, kız öğrencilerin nevrozizm puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür [12]. Bununla birlikte spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin katıldığı bir çalışmada ise cinsiyetin kişilik alt boyutları üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır [21]. Literatürde cinsiyet ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda birbirinden farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bizim çalışmamızda kız öğrencilerde ön plana çıkan kişilik alt boyutlarının fizyoterapi mesleğinin kız öğrenciler tarafından daha çok tercih edilmesinde bir etken olabileceğini düşündürmüştür.

Öğrencilerin mesleği isteyerek seçme ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde okudukları bölümü isteyerek seçen öğrencilerin sorumluluk alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç mesleğin gerektirdiği önemli kişisel özelliklerden biri olan sorumluluğu destekler niteliktedir. Literatürde sorumluluk bilinci yüksek olan öğrencilerin disiplin, görev bilinci, özen, dikkatli olma ve planlama konusunda daha başarılı olduğu belirtilmektedir [46].

Çalışmaya katılan öğrencilerin kişilik özellikleri ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde daha çok nevrozizm alt boyutu baskın olan öğrencilerin durumluk kaygı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu kişilik alt boyutunun özelliklerinden olan duygusal dalgalanmalar, huzursuzluk, sabırsızlık, tedirginlik, gerginlik ve hüznün öğrencilerin durumluk kaygılarını beslediği düşünülmüştür. Öğrencilerin kişilik tipleri ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiden elde edilen diğer önemli sonuç ise dışadönüklük alt boyutu baskın olan öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin düşük olmasıdır. Dışadönüklük alt boyutu samimi, hareketli, konuşkan, dinamik, heyecanlı, katılımcı kişilik özellikleri yansıtmaktadır. Bu bireyler sevimli, yüksek iletişim becerileri olan, insanlarla olmayı seven bireyler olarak değerlendirilmektedir [42]. Dışadönüklüğün temelinde olumlu, kendine güvenen, girişken ve sosyal bireylerin yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda bu alt boyut puanı yüksek öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerini kontrol etmekte başarılı olduğu düşünülmüştür.

Çalışmanın Limitasyonları

Çalışmamız tek bir bölümde nispeten küçük bir örneklem grubunda gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerimizin yaz stajına ilişkin deneyimlerinin klinik uygulama öncesinde ortaya çıkan kaygı düzeyleri üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu değerlendirilememiştir. Öğrencilerin kaygı düzeyleri üzerinde etkili olabilecek faktörlere kapsamlı bir şekilde yer verilememiştir. Ayrıca öğrencilerin klinik uygulamaya ilişkin düşünce ve duygularının nedenleri üzerinde de durulamamıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada öğrencilerin klinik uygulama sonrası kaygı düzeylerinin anlamlı düzeyde azaldığı, öğrencilerin kişilik tiplerinden deneyime açıklık alt boyutunun kaygı düzeyini düşürücü, nevrotiklik alt boyutunun ise kaygı düzeyini artırıcı rol oynadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca bölümde okumaktan duyulan memnuniyetin kaygı düzeyini azalttığı, kişilik özellikleri açısından kız öğrencilerde sorumluluk, dışadönüklük ve yumuşak başlılık alt boyutlarının öne çıktığı görülmüştür.

Klinik uygulama öncesi stres ve kaygı yönetimi ile başa çıkma stratejileri üzerinde durulmalıdır. Hastalara sunulan tedavi hizmetlerinin sağlık profesyonellerinin özelliklerinden etkilendiği göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin kişilik özelliklerinin getireceği mesleki uyuma dikkat edilmelidir. Gelecekte klinik uygulama öncesi öğrencilerin kişilik tiplerine ve kaygı düzeylerine ilişkin stratejilerin geliştirildiği, bu stratejilerin uygulama sonuçlarının değerlendirildiği deneysel çalışmaların yapılmasının yararlı olacağı düşüncesindeyiz.

Teşekkür: Yok.

Çıkar çatışması: Yok.

Finans: Yok.

KAYNAKLAR

1. Jarski RW, Kulig K, Olson RE. Clinical teaching in physical therapy: student and teacher perceptions. *Physical Therapy*. 1990; 70(3): 173-178.
2. Milne N, Louwen C, Reidlinger D, et al. Physiotherapy students' DiSC behaviour styles can be used to predict the likelihood of success in clinical placements. *BMC medical education*. 2019; 19(1): 379.
3. Smith SN, Crocker AF. Experiential learning in physical therapy education. *Advances in medical education and practice*. 2017; 8(1): 427-433.
4. Wijbenga MH, Bovend'Eerd TJ, Driessen EW. Physiotherapy students' experiences with clinical reasoning during clinical placements: A qualitative study. *Health professions education*. 2019; 5(2): 126-135.
5. WCPT guideline for the clinical education component of physical therapist professional entry level education. *World Confederation for Physical Therapy*. 2011;1-28.
6. Yeniçeri N, Mevsim V, Özçakar N, vd. Tıp eğitimi son sınıf öğrencilerinin gelecek meslek yaşamları ile ilgili yaşadıkları anksiyete ile sürekli anksiyetelerinin karşılaştırılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 2007;21(1):19-24.
7. Syed A, Ali SS, Khan M. Frequency of depression, anxiety and stress among the undergraduate physiotherapy students. *Pakistan journal of medical sciences*. 2018; 34(2), 468.
8. Audet M. Caring in nursing education: reducing anxiety in the clinical setting. *Nursingconnections*. 1995;8(3):21-8.
9. Melincavage SM. Student nurses' experiences of anxiety in the clinical setting. *Nurse education today*. 2011;31(8):785-9.
10. Koçyiğit F, Torun ED, Aslan ÜB. Anxiety, depression, physical activity and quality of life in student physical therapists: A cross-sectional study. *American Journal of Educational Research*. 2015; 3(10A):26-29.
11. Soba M, Şimşek A, Demir E. Üniversite öğrencileri üzerine ampirik bir uygulama: beş faktör kişilik modeli. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 2019;6(2): 28-43.

12. Tathoğlu K. Üniversite öğrencilerinin beş faktör kişilik kuramına göre kişilik özellikleri alt boyutlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of History School*, 2014; 7(17):939-971.
13. Köknel Ö. Kaygıdan mutluluğa kişilik (17. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar. 2005.
14. Buining EM, Kooijman MK, Swinkels I, et al. Exploring physiotherapists' personality traits that may influence treatment outcome in patients with chronic diseases: a cohort study. *BMC health services research*. 2015; 15(1):558.
15. Vanessa M, Locker D. Canadian dental students' perceptions of stress. *Journal of the Canadian Dental Association*. 2007; 7: 4.
16. Spielberger CD, Gorsuch RC, Lushene RE. Manual for the state-trait anxiety inventory. Consulting Psychologists Press, California, 1970.
17. Öner N, Le Compte A. Durumluk-sürekli kaygı envanteri el kitabı. Boğaziçi Üniversitesi Yayını, İstanbul, 1983.
18. Yücel EO. Tekvandocuların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ve müsabakalardaki başarılarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 2003.
19. Benet-Martinez V, John OP. Los Cinco Grandes across cultures and ethnic groups: Multitrait-multimethod analyses of the Big Five in Spanish and English. *Journal of personality and social psychology*. 1998;75(3):729.
20. Karaman NG, Doğan T, Çoban AE. A study to adapt the big five inventory to Turkish. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2010;2(2):2357-59.
21. Kaplan T, Aktaş S, Tükel Y, vd. Rekreatif olarak aktif üniversite öğrencilerinin kişilik tiplerinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*. 2017; 8(2): 144-135.
22. Freyd M. The graphic rating scale. *Journal of educational psychology*. 1923; 14(2): 83-102.
23. Sabuncu N, Köse S, Özhan F, vd. İlk defa intramüsküler enjeksiyon uygulaması yapan öğrencilerin kaygı düzeyleri ve sosyo-demografik özellikleri ile ilişkisi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2010;11(3): 27-32.
24. Bayar K, Gülcihan Ç, Bayar B. Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamaya yönelik düşünce ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *TAF Prev Med Bull*. 2009;8(1):37-42.
25. Samur Ergüven S, Işık B, Kılınç Y. Diş hekimliği fakültesi birinci sınıf öğrencileri ile son sınıf öğrencilerinin dental kaygı-korku düzeylerinin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi. *Acta Odontologica Turcica*. 2013; 30(2): 6-70.
26. Surtees PG, Wainwright NWJ, Pharoah PDP. Psychosocial factors and sex differences in high academic attainment at Cambridge University. *Oxford Review of Education*. 2002;28(1):21-38.
27. Alisinaoğlu F, Ulutaş İ. Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler. *Milli Eğitim*, 2000;s:145.
28. Baltaş A. Kaygı düzeyi açısından okullar arası farklar. XXII. Ulusal Psikiyatri ve Nöroloji Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1988.
29. Varol Ş. Lise son sınıf öğrencilerinin kaygılarını etkileyen etmenler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 1990.
30. Aşık NA. Turizm öğrencilerinin kaygı düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*. 2018; 10(2): 83-98.
31. Yılmaz İA, Dursun S, Güzeler EG, vd. Üniversite öğrencilerinin kaygı düzeyinin belirlenmesi: bir örnek çalışma. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*. 2014;4(4):16-26.
32. Öztürk A. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğretmenlik Programı öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki. Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli. 2003.
33. Gül Akmaz M, Ceyhan N. Fen edebiyat fakültesi Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ve kaygı nedenleri (Tokat örneği). *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 2009; 1: 131-147.
34. Kaya M, Varol K. İlahiyat fakültesi öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ve kaygı nedenleri (Samsun Örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 2004; 17(17): 63-31.
35. Janse van Vuuren EC, Bodenstein K, Nel M. Stressors and coping strategies among physiotherapy students: Towards an integrated support structure. *Health SA Gesondheid (Online)*. 2018; 23(1):1-8
36. Aydın A, Tiryaki S. Üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik bir çalışma (KTÜ örneği). *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 2017;17(4),715-722.
37. Deveci S, Çalmaz A, Açıık Y. Doğu Anadolu'da yeni açılan bir üniversitenin öğrencilerinde kaygı düzeylerinin sağlık, sosyal ve demografik faktörler ile ilişkisi. *Dicle Tıp Dergisi*. 2012; 39(2): 196-189.
38. Özen Sakın N. Uludağ Üniversitesi öğrencilerinde anksiyete görülme sıklığı ve sosyo-demografik özellikleri ile karşılaştırılması. Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. Bursa. 2004.
39. Doğan T, Çoban AE. Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*. 2009; 34(153): 157-168.

40. Akkaya G, Babacan Gümüş A, Akkuş Y. Hemşirelik öğrencilerinin eğitim stresini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Hemşirelikte eğitim ve araştırma dergisi*. 2018;15 (4): 202-208.
41. Chen SC, Wu MC, Chen CH. Employee's personality traits, work motivation and innovative behavior in marine tourism industry. *Journal of Service Science & Management*. 2010;(3):198-205.
42. Doğan T. Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*. 2013;14(11):56-64.
43. Aliyev P. Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri ve Cinsiyet Rollerinin Üniversite Alan Seçimi ile İlişkisinin İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. 2008.
44. Atli A, Kaya M. Üniversite öğrencilerinin mesleki kişilik tipleri. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2017; 7(14): 331-342.
45. Yıldız S, Boz Taştan İ, Yıldırım B. Kişilik tipi ile olumlu sosyal davranış arasındaki ilişki: Marmara üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 2012; (26)1: 215-233.
46. Sıgır Ü, Gürbüz S. Akademik başarı ve kişilik ilişkisi: üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Savunma Bilimleri Dergisi*. 2011; 10(1): 48-30.